

STRUCTUUR VAN DE WORKSHOPS

“Als het ginder is, is het hier” Levensverhalen van daders van massageweld

PRAKTISCH

DOELGROEP: Groep van 12 tot 30 personen, vanaf 16 jaar.

DUUR: 2 uur

DOELSTELLINGEN: Op het einde van de workshop kunnen de deelnemers¹:

- Mechanismen herkennen die een “gewone” mens kunnen drijven tot het plegen van massageweld.
- Manieren opnoemen om te voorkomen dat iemand zich in een spiraal van geweld laat meeslepen.

OPSTELLING: Rustig lokaal, comfortabele ruimte.

De deelnemers zitten samen met de workshopbegeleider in een kring.

EDUCATIEF MATERIAAL: Een luisterverhaal (mp3) naar keuze uit de reeks

“Als het ginder is, is het hier” - levensverhalen van daders van massageweld²:

Luisterverhaal	Context	Lengte
1. Jules NKIKOKAYBANDA, “Hij die zich liet meevoeren”	Rwanda	20 min
2. Juvénal KARAMA, “Hij die organiseerde”	Burundi	19 min
3. Alfred LAZO BAHATI, “Hij die milities leidde”	D.R. Congo	18 min
4. Verdiane MUKANKAKA, “Zij die deelnam”	Rwanda	20 min

(Zie het “presentatiedossier” en het “inhoudelijk overzicht” voor meer details)

METHODOLOGISCHE AANDACHTSPUNTEN

- **Participatie en co-constructie:** De methodologie is participatief. De discussie vertrekt vanuit het luisterverhaal en de voorkennis of de ervaringen van de deelnemers zelf. De begeleider faciliteert deze reflectie.
- **Bevestigende houding:** De begeleider stelt zich “neutraal” en bevestigend op. Dezelfde empathische houding, of toch op zijn minst verdraagzaamheid, wordt ook van de deelnemers verwacht in hun spontane reacties.
- **De begeleider faciliteert:** Het is de rol van de begeleider om de discussie te faciliteren. Verder moedigt hij de deelnemers aan om zich vragen te stellen bij de aangebrachte thematiek en een opbouwende kritische houding aan te nemen.
- **Vrije meningsuiting en zonder te veroordelen:** De deelnemers moeten zich vrij kunnen voelen om hun persoonlijke mening te geven. De begeleiders of leeftijdsgenoten mogen geen overhaaste conclusies trekken of elkaar in hokjes duwen. Wanneer de deelnemers hun mening uiten, is het belangrijk deze in het “hier en nu” te plaatsen, vooral bij gevoelige thema’s (emotioneel,...). Niemand kan voorspellen hoe iemand in de toekomst zal denken over een bepaald onderwerp.

¹ De mannelijke vorm wordt hier telkens gebruikt om een vlotte leesbaarheid mogelijk te maken en verwijst naar mannen en vrouwen.

² De radioreeks werd geproduceerd door RCN Justice & Démocratie en gerealiseerd door Pascaline Adamantidis.

VERLOOP VAN DE WORKSHOP

Fase	Pijler van herinneringseducatie	Materiaal	Duur
I. Stoelnoefening	Empathie & Betrokkenheid	Stoelen - Papiertjes met de geheime instructie	20 min
II. Co-constructie van de kennis over de context	Kennis & Inzicht	Vragen	15 min
III. Samen beluisteren van de getuigenis	Empathie & Betrokkenheid	USB-stick met daarop de audio, computer met luidsprekers, mindmap, pen, papier, kaarsje	30 min
IV. Brainstorm over de mechanismen	Kennis & Inzicht	Bord met stift of krijt	15 min
V. Groepswerk over de "tegen-mechanismen"	Reflectie & Actie	Blad met daarop de vragen voor elke groep, pen, papier.	20 min
VI. Samenbrengen van de ideeën en conclusie	Reflectie & Actie	Videofragment van 1 min: 4min40 - 5min50 "Waarom is het belangrijk internationale misdaden te herinneren?"	20 min

FASE I: STOELNOEFENING (20 min)

Verloop van de stoelnoefening (10 min)

Deze oefening bij het begin van het leerproces is een soort "teaser". De stoelnoefening wordt hier gedaan als inleiding op de workshop om de interesse van de deelnemers te prikkelen en hun motivatie te verhogen. De begeleider creëert een situatie waarin de deelnemers een probleem moeten oplossen.

De begeleider zet evenveel stoelen in het lokaal als er deelnemers zijn. Vervolgens geeft de begeleider elke deelnemer een papiertje met daarop één van deze vier instructies (A, B, C of D)³:

A : Zet alle stoelen in een cirkel.
B : Zet alle stoelen bij de deur (of op een andere plek in het lokaal)
C : Zet alle stoelen bij het raam (of op een andere plek in het lokaal)
D : Blijf aan de kant staan en observeer wat er gebeurt

De deelnemers lezen hun instructie, maar mogen deze niet laten zien aan de anderen. De begeleider geeft hen vijf minuten om hun taak te vervullen. De deelnemers mogen spreken met elkaar, maar ze mogen de anderen niet vertellen wat er op hun papiertje staat. Het is belangrijk om het spel stop te kunnen zetten als de deelnemers te ver zouden gaan (bijvoorbeeld op vlak van het gebruik van geweld). Voordat het begint, spreekt de begeleider daarom een signaal af met de deelnemers dat "stop" betekent.

Nabespreking van de stoelnoefening (10 min):

De begeleider stelt vragen aan de groep. Hij laat de waarnemers (opdracht D) eerst antwoorden:

- *Wat hebben jullie opgemerkt? Waren er conflicten?*
- *Hoe hebben de deelnemers het probleem opgelost of hoe hebben ze het proberen op te lossen?*
- *Hoe hadden ze het probleem kunnen oplossen?*

Vervolgens vraagt hij aan de deelnemers:

- *Hoe was dit voor jullie?*
- *Wat is er precies gebeurd?*
- *Waarom hebben jullie mijn instructies eigenlijk opgevolgd?*

Samenwerking is noodzakelijk bij deze oefening. Er zijn verschillende mogelijke oplossingen:

- (1) Alle stoelen in een grote cirkel tussen de deur en het venster.
- (2) De stoelen achtereenvolgens in een cirkel, bij de deur en bij het venster.
- (3) Een deel van de instructie negeren: een derde van de stoelen in een cirkel, een derde bij het raam en een derde bij de deur.
- (4) De situatie herbenoemen door bijvoorbeeld twee grote flappen papier in het midden van het lokaal te leggen met daarop de woorden "raam" en "deur".
- (5) De instructies compleet negeren of een andere creatief antwoord verzinnen.

De begeleider onthult vervolgens het thema van de workshop: de aaneenschakeling van verantwoordelijkheden bij massageweld en de gevolgen daarvan begrijpen en zich bewust worden van ieders verantwoordelijkheid om zich hiertegen te verzetten, maar ook om mee te bouwen aan een meer rechtvaardige en vreedzame wereld. De begeleider stelt aan de deelnemers voor om samen te luisteren naar een getuigenis om de reflectie rond het thema aan te wakkeren. De getuigenis is van een persoon die heeft deelgenomen aan massageweld.

³ Naar "Stoelen": Oomkes, F; Training als beroep, deel 3; Boom Amsterdam, 1995; p. 441-448.

FASE II: CO-CONSTRUCTIE VAN DE KENNIS OVER DE CONTEXT (15 min)De context van het levensverhaal (10 min) :

De begeleider schrijft de naam van de context op het bord: Burundi, Rwanda of Congo. Hij vraagt eerst aan de deelnemers om te brainstormen. De deelnemers zeggen alles wat ze al weten over de context. Ze delen al hun spontane associaties. De begeleider noteert hun antwoorden in steekwoorden op het bord. Wanneer de antwoorden fout zijn, reageert hij onmiddellijk door ze te corrigeren of te nuanceren. Wanneer de deelnemers niet meer spontaan komen met hun kennis, stelt hij aanvullend enkele specifieke vragen:

- *Geografische ligging? Buurlanden? Belangrijke steden?...*
- *Bevolking? Samenstelling? Talen?...*
- *Politiek systeem? Staatshoofd?...*
- *Socio-economische situatie? Human Development Index?...*
- *Geschiedenis?...*
- *Actualiteit?...*

De begeleider vult vervolgens de geco-construeerde kennis van de deelnemers aan met informatie uit de contextfiches en tijdlijnen op onze site: www.rcn-ong.be. Als de deelnemers zeer weinig kennis hebben over de context, kan de begeleider ook een zoekopdrachtje overwegen, waarbij de deelnemers informatie verzamelen op het internet.

Korte voorstelling van de getuige (5 min):

De begeleider stelt kort de getuige voor aan de hand van de informatie in het presentatiedossier en preciseert, indien nodig, het volgende:

- In deze verhalen laten we daders van massageweld aan het woord die hun misdaden bekend hebben en die erover willen getuigen opdat dit geweld zich nooit meer zou voordoen.
- Deze levensverhalen geven inzicht in een persoonlijke ervaring. Het individu geeft zijn eigen standpunt en zijn eigen visie weer.
- Deze getuigenissen dienen niet om hen vrij te pleiten, de verantwoordelijkheid te laten ontlopen of om hen te veroordelen. Ze willen ons doen nadenken over deze onrechtvaardige en criminele daden en ons bewust maken van de oorzaken en de gevolgen ervan. Verder hopen ze ons een beter inzicht te geven in de processen en invloeden die iemand zover kunnen krijgen om deel te nemen aan dergelijk geweld.
- In deze reeks onthult ieder op welke manier hij of zij betrokken was bij de misdaden. De titels van de radioverhalen verwijzen naar deze rollen. Het is zeker niet de bedoeling om een etiket op iemand te plakken of om een juridische uitspraak te doen. We willen echter wel benadrukken dat bij collectieve misdaden verschillende mensen betrokken zijn, elk met hun eigen graad van verantwoordelijkheid.

FASE III: SAMEN BELUISTEREN VAN DE GETUIGENIS (30 min)Instructies voor het luisteren (5 min)

De begeleider stelt voor aan de deelnemers dat ze aan de hand van een mindmap notities zouden maken bij het luisteren. Deze mindmap is beschikbaar in bijlage.

Beluisteren van het levensverhaal (20 min)

De workshopbegeleider steekt een kaarsje aan, dimt het licht een beetje en de deelnemers gaan er comfortabel bijzitten om te luisteren naar het levensverhaal.

Stoom aflaten (5 min)

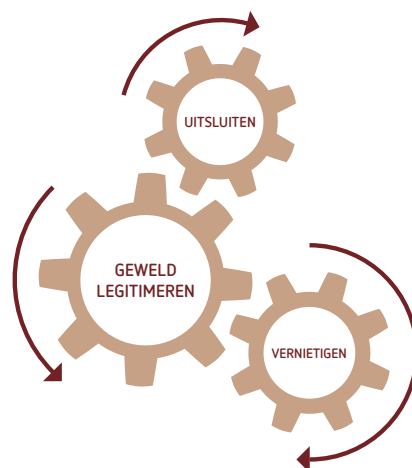
De begeleider vraagt de deelnemers om spontaan hun reactie te geven naar aanleiding van het beluisteren van het levensverhaal: *"Hoe was dat voor jullie? Wat is jullie speciaal bijgebleven? Wat heeft jullie geraakt? Wat is het belangrijkste dat de getuige ons wil meegeven? Waarover hebben jullie vragen?"* Afhankelijk van het type reacties kan de begeleider ze gewoon beluisteren, erop antwoorden of de groep om een reactie vragen.

FASE IV: BRAINSTORM OVER DE MECHANISMEN (20 min)

De deelnemers brainstormen over de mechanismen achter massageweld. Ze vullen de processen, individuele en collectieve drijfveren, die "gewone" burgers ertoe kunnen aanzetten om mee te doen met het massageweld in op het bijhorende schema. Dit doen ze aan de hand van hun notities op de mindmap, hun voorkennis en eigen ervaringen.

De begeleider noteert de ideeën die door de deelnemers worden aangebracht per thema op de tandwielen: uitsluiten, legitimeren van geweld en vernietigen. De begeleider vult aan, indien nodig.

Achtergrondinformatie voor de begeleider : de themafiche over de mechanismen op de usb-stick.

FASE V: GROEPSWERK OVER DE "TEGEN-MECHANISMEN" (20 min)

De begeleider vraagt aan de groep welke mechanismen hen het meest interesseren. Zo identificeert hij vijf thema's die volgens de groep het meest interessant zijn. Vervolgens vormen de deelnemers vijf subgroepen in functie van hun persoonlijke interesse voor één van de vijf thema's. De begeleider waakt erover dat het aantal deelnemers per subgroep enigszins in evenwicht is.

De groepen verdelen allereerst onderling de taken om efficiënt te kunnen werken. De begeleider stelt de volgende rollen voor:

- **Modereren:** Eerst iedereen om beurt aan het woord laten en nadien de discussie faciliteren.
- **Notities nemen:** Noteer in sleutelwoorden het antwoord op de vragen.
- **Timing bewaken:** Zorg ervoor dat de groep zijn taak afrondt binnen de voorziene tijd
- **Presenteren:** Het groepswerk kernachtig voorstellen aan de rest van de groep

Elke groep denkt na over de volgende vragen:

- Wat houdt dit mechanisme in?
- Geef een aantal concrete voorbeelden van dit soort mechanismen uit jullie dagelijks leven.
- Wat zijn de mogelijke "tegen-mechanismen"? Wat zijn de manieren om dit te voorkomen of om je te verzetten tegen deze spiraal van geweld?

Aandachtspuntje: Het is niet de bedoeling te zeggen wat we zouden doen als we in de schoenen van de dader zouden staan (dat kan je immers nooit weten). Het is wel de bedoeling om te zoeken naar manieren om dergelijke situaties in het dagelijks leven te voorkomen.

FASE VI: SAMENBRENGEN VAN DE IDEEËN EN CONCLUSIE (20 min)

Elke groep presenteert het resultaat van hun groepswerk aan de grote groep. De begeleider formuleert vervolgens een conclusie verwijzend naar de samenvatting van het schema in verband met de mechanismen, de

bevindingen van de deelnemers en de stoelnoefening. Tot slot toont hij een kort videofragmentje van 1 min: 4min40 - 5min50 "Waarom is het belangrijk internationale misdaden te herinneren?"

AANDACHTSPUNTJES IVM HET THEMA:

Het risico op hokjesdenken, vooroordelen en stereotypen: De begeleider moet oppassen om niet mee te gaan in hokjesdenken, dat kan voorkomen in het taalgebruik van daders. Het is daarom belangrijk om hier bewust van te zijn en zelf de juiste terminologie te gebruiken. Daders hebben bijvoorbeeld de neiging om te categoriseren in "Hutu" / "Tutsi". In plaats van deze opdeling over te nemen, kan de begeleider een genuanceerdere taal gebruiken. Hij kan bijvoorbeeld spreken over de "Tutsi-elite die aan de macht is", "Hutu-opstandelingen", "Tutsi-soldaten", "Interhamwe die Hutu zijn", de "Hutu regering" ... Om niet mee te gaan in de bestaande stereotypen (Bijvoorbeeld "De Hutu's hebben de Tutsi's afgeslacht"), is het belangrijk de feiten in hun context te plaatsen en te verduidelijken waarover en over wie we het precies hebben.

Het risico dat het verhaal hun koude kleren niet raakt: De levensverhalen geven een gezicht aan de daders van massageweld. De begeleider is er zich best van bewust dat de deelnemers hier het perspectief van de daders meekrijgen en zich bewust worden van hun motieven. Daarom is het zo belangrijk om het verhaal telkens goed te contextualiseren.

Het risico op het goedkeuren van het onethisch gedrag: De identiteit van jongeren is immers nog in volle opbouw. Door het beluisteren van de levensverhalen worden ook de gevolgen (sociale uitsluiting, opsluiting, wraak, psychologisch trauma, etc.) voor de daders van deze misdaden duidelijk. Dit zorgt ervoor dat dit risico beperkt blijft.

Mogelijke gevoeligheden:

Voor de deelnemers: Als het risico bestaat dat bepaalde deelnemers, door hun persoonlijke of familiale geschiedenis, gevoelig zouden kunnen reageren in verband met het thema of de context, raden wij aan dat het al dan niet laten beluisteren van deze levensverhalen goed overdacht zou gebeuren. Het is immers niet de bedoeling om deze deelnemers emotioneel te destabiliseren. In een dergelijk geval is het wenselijk om de persoon in kwestie goed voor te bereiden op het luisterverhaal (uitleg over de doelstellingen, context...) en / of door een luisterverhaal uit een andere context te kiezen, zodat het minder confronterend zou zijn.

Tijdens de discussie: Het is mogelijk dat er tijdens de discussie een gevoelige snaar geraakt wordt. De spanningen tussen de deelnemers (gevoeligheden, emotionele uitbarstingen, tegenstrijdige meningen,...) kunnen soms hoog oplopen. De begeleider voor een dilemma komen te staan: ofwel de discussie aanwakkeren met het risico dat het debat echt heftig wordt of de discussie temperen met het risico het debat in de kiem te smoren en de tegenstrijdige standpunten te bestendigen. De begeleider kan een uitweg vinden uit dit dilemma door de gevoelige discussie om te buigen naar het zich wederzijds bevragen. De begeleider maant de deelnemers aan om telkens vragen te stellen vooraleer ze een antwoord formuleren (Vragen stellen is immers meestal veel rijker dan het laten botsen van antwoorden). Hij kan ze ook stimuleren om hun vragen anders te formuleren, om samen na te denken... Het gaat er immers niet om gelijk te hebben, maar om goed beredeneerd te argumenteren.

VERWIJZING NAAR DE EINDTERMEN VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Uiteraard kan deze koffer ook buiten het secundair onderwijs gebruikt worden. Voor de leraren die er wel binnen het kader van het secundair onderwijs mee aan de slag willen gaan, is een verwijzing naar de eindtermen hier op zijn plaats. Deze workshops sluiten perfect aan bij herinneringseducatie en het opvoeden tot wereldburgers.

Het Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie, dat de kwaliteit van herinneringseducatie wil stimuleren, definieert het als volgt: "**Herinneringseducatie** is het werken aan een houding van actief respect in de huidige maatschappij vanuit de collectieve herinnering aan menselijk leed dat veroorzaakt is door menselijke gedragingen zoals oorlog, intolerantie of uitbuiting en dat niet vergeten mag worden." www.herinneringseducatie.be

Door in een schoolcontext aan herinneringseducatie te doen, wordt er aandacht besteed aan verschillende eindtermen. Voor het secundair onderwijs zijn er heel wat aanknopingspunten te vinden in de **Vakoverschrijdende eindtermen (VOET)**.

Meer specifiek gaat het om context 7:

Socioculturele samenleving:

4. De leerlingen trekken lessen uit historische en actuele voorbeelden van onverdraagzaamheid, racisme en xenofobie.
5. De leerlingen geven voorbeelden van de potentieel constructieve en destructieve rol van conflicten.

In de gemeenschappelijke stam wordt er in de workshops concreet gewerkt aan de volgende VOET: Communicatief vermogen, Empathie, Kritisch denken, Open en constructieve houding, Luistervaardigheden en Respect.

In de **vakgebonden eindtermen** geschiedenis zijn uiteraard zeer veel aanknopingspunten te vinden. Andere vakken lenen zich eveneens tot het integreren van deze workshops. Levensbeschouwelijke vakken, cultuur- en gedragswetenschappen, Project Algemene Vakken (PAV) en taalvakken zijn slechts enkele voorbeelden.

Werken aan **wereldburgerschap** betekent volgens Kleur Bekennen werken aan een aantal concrete thema's en deze met elkaar in verband brengen. In deze workshops komen volgende invalshoeken aan bod: vrede, democratie en burgerzin, mensenrechten, onderlinge afhankelijkheid en sociale rechtvaardigheid. Meer informatie over werken aan wereldburgerschap: www.kleurbekennen.be

